

На основу члана 41. став 2, члана 235. став 3. и члана 237. тачка 3) Закона о ваздушном саобраћају („Службени гласник РС”, бр. 73/10, 57/11 и 93/12),

Управни одбор Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије доноси

П Р А В И Л Н И К **о начину израде и форми навигационих поступака**

Предмет правилника

Члан 1.

Овим правилником прописује се начин израде и форма навигационих поступака, у складу са препорученом праксом и стандардима Међународне организације цивилног ваздухопловства (*Standards and recommended practices – SARPs, ICAO*).

Значење израза

Члан 2.

Поједини изрази употребљени у овом правилнику имају следеће значење:

1) **апсолутна/релативна висина надвишавања препрека** (*Obstacle clearance altitude/height – OCA/H*) је најнижа апсолутна висина или висина изнад релевантног прага полетно-слетне стазе или, у случају непрецизног прилажења, висина која је одређена у односу на надморску висину аеродрома или надморску висину прага полетно-слетне стазе, ако је надморска висина прага полетно-слетне стазе за више од 2 m (7 ft) нижа од надморске висине аеродрома, која задовољава критеријуме за надвишавање препрека;

2) **апсолутна/релативна висина одлуке** (*Decision altitude/height – DA/H*) је апсолутна или релативна висина у односу на релевантни праг полетно-слетне стазе, на којој у прецизном прилажењу мора да започне неуспело прилажење ако није успостављен визуелни контакт за наставак прилажења;

3) **визуелно прилажење** је посебан део IFR прилажења, у коме део или потпуни поступак инструменталног прилажења није завршен и прилажење се обавља уз остварени визуелни контакт за наставак прилажења;

4) **ICAO** (*International Civil Aviation Organization*) је Међународна организација цивилног ваздухопловства основана Конвенцијом о међународном цивилном ваздухопловству 1944. године (Чикашка конвенција);

5) **конвенционални инструментални навигациони поступак** је навигациони поступак утврђен у односу на земаљске радио-навигационе уређаје;

6) **минимална апсолутна/релативна висина снижавања** (*Minimum descent altitude/height – MDA/H*) је апсолутна или релативна висина која је одређена у односу на надморску висину аеродрома или надморску висину прага полетно-слетне стазе, ако је надморска висина прага полетно-слетне стазе за више од 2 m (7 ft) нижа од надморске висине аеродрома, испод које ваздухоплов у непрецизном

прилажењу не сме да снижава ако није успостављен визуелни контакт за наставак прилажења;

7) **минимална секторска апсолутна висина** (*Minimum sector altitude – MSA*) је најнижа апсолутна висина која може да се користи, а која обезбеђује надвишавање препрека од 300 m (1.000 ft) изнад највишег објекта у кругу полупречника 46 km (25 NM), са центром у радио-навигационом уређају;

8) **остварени визуелни контакт за наставак прилажења** подразумева да се део визуелних средстава или простора прилажења види довољно дуго да пилот може да процени позицију ваздухоплова у односу на жељену путању лета;

9) **PBN** (*Performance Based Navigation*) је просторна навигација заснована на могућностима ваздухоплова за лет дуж руте ваздушног саобраћаја, по процедури за инструментално прилажење или у одређеном ваздушном простору;

10) **PBN навигациони поступак** је инструментални навигациони поступак просторне навигације, заснован на навигационим могућностима ваздухоплова, израженим у терминима тачности, интегритета, доступности, непрекидности и функционалности;

11) **пилотажна зона** је део ваздушног простора одређених хоризонталних и вертикалних граница која је намењена летењу ваздухоплова;

12) **поступак инструменталног прилажења** (*Instrument approach procedure – IAP*) је низ унапред дефинисаних маневара ваздухоплова у односу на инструменте у ваздухоплову, са одређеном заштитом од препрека, од тачке почетног прилажења или, ако је то применљиво, од почетка дефинисане путање за долазак до тачке са које је могуће извршити слетање, а ако слетање није извршено, до позиције на којој се могу применити критеријуми надвишавања препрека за поступак чекања или до руте ваздушног саобраћаја;

13) **поступак непрецизног прилажења** је инструментални поступак при коме не постоји електронско вођење ваздухоплова по линији понирања;

14) **поступак неуспелог прилажења** (*Missed approach*) је навигациони поступак који се примењује ако ваздухоплов не може да настави прилажење;

15) **поступак прецизног прилажења** је инструментални поступак при коме се ваздухоплов електронски води по линији правца и линији понирања до минималне висине надвишавања препрека;

16) **поступак чекања** (*Holding*) је дефинисана путања по којој ваздухоплов лети у одређеном ваздушном простору, док чека одобрење;

17) **просторна навигација** је навигација која омогућава да ваздухоплов лети жељеном путањом између било које две географске тачке које су у домету радио-навигационих уређаја или других самосталних уређаја за навигацију који служе као извор навигационих података;

18) **стандардни инструментални долазак** (*Standard instrument arrival – STAR*) је по правилима за инструментално летење (*Instrument flight rules – IFR*) дефинисана рута у доласку на слетање, која повезује значајну тачку на рути ваздушног саобраћаја са тачком од које почиње објављена процедура инструменталног прилажења;

19) **стандардни инструментални одлазак** (*Standard instrument departure – SID*) је дефинисана *IFR* рута у одласку која повезује аеродром или одређену

полетно-слетну стазу аеродрома са одређеном значајном тачком на рути ваздушног саобраћаја од које почиње рутна фаза лета;

20) **саобраћајна зона аеродрома** (*Aerodrome traffic zone – ATZ*) је ваздушни простор одређених димензија који је успостављен око аеродрома, ради заштите аеродромског саобраћаја;

21) **школски круг** (*Aerodrome traffic circuit*) је дефинисана путања лета ваздухоплова који лете у близини посебног аеродрома и аеродрома који се користи за летење за сопствене потребе.

Услови за израду навигационих поступака

Члан 3.

Навигационе поступке израђује пружалац услуга контроле летења.

Пружалац услуга контроле летења израђује навигационе поступке у складу са препорученом праксом и стандардима *ICAO*, својим системом управљања квалитетом и својим системом управљања безбедношћу.

Пружалац услуга контроле летења чува документацију која је коришћена и која је настала при изради навигационих поступака, све док се ти навигациони поступци примењују.

Навигациони поступак

Члан 4.

Навигациони поступак, у смислу овог правилника, је инструментални навигациони поступак за аеродром или навигациони поступак за посебан аеродром и аеродром који се користи за летење за сопствене потребе.

Инструментални навигациони поступак је низ унапред дефинисаних маневара за безбедно полетање и укључивање ваздухоплова на мрежу рута ваздушног саобраћаја, као и за прилажење и слетање на аеродром, који се обављају у односу на инструменте у ваздухоплову, по путањама одређеним према критеријумима за безбедно надвишавање препрека, захтевима за пружање услуга у ваздушном саобраћају, карактеристикама и ограничењима ваздушног простора.

Инструментални навигациони поступци су:

1) конвенционални навигациони поступци у које спадају: доласци, одласци, прецизни и непрецизни поступци за прилажење, неуспело прилажење и чекање;

2) *PBN* навигациони поступци, у које спадају: доласци, одласци, прецизни и непрецизни поступци за прилажење, неуспело прилажење и чекање.

Навигациони поступак за посебне аеродроме и аеродроме који се користе за летење за сопствене потребе је скуп елемената за безбедно летење ваздухоплова у саобраћајној зони посебног аеродрома и аеродрома који се користе за летење за сопствене потребе, у коју спадају: школски круг, пилотажне зоне и тачке обавезног јављања, који су дефинисани у односу на визуелне оријентире на земљи.

За летиште или терен се не израђују навигациони поступци, већ пружалац услуга контроле летења издаје сагласност за операције на летишту или терену, ако утврди да те операције не угрожавају безбедност ваздушног саобраћаја.

Елементи инструменталног навигационог поступка

Члан 5.

Инструментални навигациони поступак садржи:

- 1) ознаку навигационог поступка;
- 2) тачке којима се дефинишу путање;
- 3) курсеве и растојања између тачака;
- 4) минималне висине на сегментима путања;
- 5) минималне секторске висине;
- 6) градијенте пењања/понирања;
- 7) апсолутне/релативне висине надвишавања препрека;
- 8) ограничења.

Елементи навигационог поступка за посебне аеродроме и аеродроме који се користе за летење за сопствене потребе

Члан 6.

Навигациони поступак за посебан аеродром и аеродром који се користи за летење за сопствене потребе садржи:

- 1) хоризонталну и вертикалну границу, улазно-излазне тачке и назив саобраћајне зоне аеродрома;
- 2) висину и оријентацију школског круга у односу на полетно-слетну стазу;
- 3) хоризонталне и вертикалне границе и називе пилотажних зона.

Израда навигационих поступака

Члан 7.

Да би подаци могли да се користе за израду инструменталних навигационих поступака, уређаји и системи у ваздуху и на земљи морају да буду исправни.

Оперативне минималне висине прилажења, односно минималну висину снижавања и висину одлуке које не могу да буду мање од минималних висина надвишавања препрека које је одредио пружалац услуга контроле летења, утврђује авио-превозилац.

При изради навигационих поступака не одређују се оперативни метеоролошки минимуми за аеродроме.

Израда навигационог поступка обухвата низ активности којима се утврђују елементи навигационог поступка на начин који гарантује безбедно одвијање ваздушног саобраћаја.

Захтев за израду навигационог поступка

Члан 8.

Пружалац услуга контроле летења израђује нови или мења објављени навигациони поступак на основу захтева који може да поднесе:

- 1) Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије (у даљем тексту: Директорат);
- 2) оператер аеродрома;
- 3) авио-превозилац;
- 4) орган надлежан за послове одбране;
- 5) представници локалне управе.

Захтев из става 1. овог члана се предаје пружаоцу услуга контроле летења најмање 180 дана пре дана планираног коришћења навигационог поступка.

Захтев садржи опис навигационог поступка или опис измене објављеног навигационог поступка, образложење измене, предложени датум његове примене и податке за контакт са подносиоцем захтева.

Поред субјеката из става 1. овог члана, израду новог или измену објављеног навигационог поступка може да покрене и пружалац услуга контроле летења, после периодичне провере објављеног навигационог поступка или у случају настанка оправданих оперативних захтева проистеклих из промена у структури ваздушног простора, пружању услуга контроле летења, промене критеријума за израду навигационих поступака из члана 10. овог правилника или у случају неисправности радио-навигационих уређаја и настанка нових препрека.

Особље

Члан 9.

Навигационе поступке непосредно израђује компетентно и одговарајуће обучено особље пружаоца услуга контроле летења.

Обука особља које израђује навигационе поступке спроводи се према наставним програмима који су усклађени с међународним стандардима и препорученом праксом, које одобрава Директорат.

Пружалац услуга контроле летења утврђује програм обуке у складу са захтевима из става 2. овог члана, спроводи обуку, издаје уверење о завршеној обуци и води документацију о обуци особља које израђује навигационе поступке.

Критеријуми за израду навигационог поступка

Члан 10.

Навигациони поступак се израђује у складу са *ICAO* документима:

- 1) *Doc 8168, Procedures for Air Navigation Services – Aircraft Procedures (Vol I – Flight Procedures; Vol II – Construction of Visual and Instrument Flight Procedures);*
- 2) *Doc 9368, Instrument Flight Procedures Construction Manual;*
- 3) *Doc 9613, Performance Based Navigation Manual (Vol I – Concept and Implementation Guidance; Vol II – Implementing RNAV and RNP);*
- 4) *Doc 9905, Required Navigation Performance Authorization Required (RNP AR) Procedure Design Manual.*

Документи из става 1. овог члана се непосредно примењују и доступни су на званичној интернет страници *ICAO*.

Одступање од критеријума за израду навигационих поступака

Члан 11.

Ако није могуће изградити навигациони поступак који је у потпуности у складу са критеријумима из члана 10. овог правилника, а постоји објективна оперативна потреба, израђује се предлог нестандардног навигационог поступка.

Пружалац услуга контроле летења доставља Директорату предлог нестандардног навигационог поступка на одобрење.

У одобрењу из става 2. овог члана Директорат дефинише услове за коришћење нестандардног навигационог поступка.

Подаци за израду навигационог поступка

Члан 12.

Подаци које пружалац услуга контроле летења користи при изради навигационог поступка морају да буду у складу са стандардима и препорученом праксом садржаним у *ICAO* документима:

- 1) *Annex 11, Air Traffic Services*;
- 2) *Annex 15, Aeronautical Information Services*;
- 3) *Doc 9674, World Geodetic System – 1984 (WGS-84) Manual*.

Документи из става 1. овог члана се непосредно примењују и доступни су на званичној интернет страници *ICAO*.

Извор података

Члан 13.

Директорат пружа податке за израду навигационих поступака, укључујући и податке о препрекама.

За израду инструменталних навигационих поступака за аеродром, пружалац услуга контроле летења користи одобрени аеродромски приручник.

За израду навигационих поступака за посебан аеродром и аеродром који се користи за летење за сопствене потребе, пружалац услуга контроле летења користи следеће податке које је доставио Директорат:

- 1) координате референтне тачке;
- 2) надморску висину;
- 3) координате прагова полетно-слетне стазе;
- 4) ограничења и забране;
- 5) податке за контакт са представником оператера аеродрома.

За давање сагласности за операције на летишту или терену, пружалац услуга контроле летења користи координате и надморску висину референтне тачке летишта или терена које је одобрио Директорат.

Валидација навигационог поступка на земљи

Члан 14.

Валидација навигационог поступка на земљи представља контролу процеса израде навигационог поступка и спроводи је пружалац услуга контроле летења који га је израдио.

Валидација навигационог поступка на земљи се врши при изради новог или измени објављеног навигационог поступка.

Валидација навигационог поступка из ваздуха

Члан 15.

Валидација навигационог поступка из ваздуха представља контролу безбедности примене навигационог поступка и спроводи је организација која има потврду о способности за пружање услуга из ваздуха.

Валидација навигационог поступка из ваздуха се врши за нови навигациони поступак, као и у случају појаве оправданих оперативних захтева проистеклих из промена у структури ваздушнoг простора, у пружању услуга контроле летења,

неисправности радио-навигационих уређаја, нових препрека или промене критеријума за израду навигационих поступака из члана 10. овог правилника.

Објављивање навигационог поступка

Члан 16.

Навигационе поступке објављује пружалац услуга ваздухопловног информисања у Зборнику ваздухопловних информација.

Одржавање навигационог поступка

Члан 17.

Пружалац услуга контроле летења обавља периодичне провере објављених навигационих поступака како би се обезбедила усклађеност са стандардима и препорученом праксом *ICAO* и захтевима корисника.

Провера се врши најмање једном у 5 година.

***PBN* навигациони поступци**

Члан 18.

PBN навигациони поступци примењују се у складу са Планом увођења просторне навигације (*Performance Based Navigation Plan*) који доноси Директорат.

Прелазне одредбе

Члан 19.

Навигациони поступци који су објављени пре ступања на снагу овог правилника остају на снази и по његовом ступању на снагу.

Ступање на снагу

Члан 20.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Бр. 1/0-01-0002/2013-0010

У Београду, 25. јула 2013. године

Управни одбор

Председник

Милутин Мркоњић